

ปกิณกะกฎหมาย (Legal Miscellaneous)

การแสวงหาผลประโยชน์ในอุตสาหกรรมการพิมพ์วารสารวิชาการ: กรณี นักวิชาการฟ้องสำนักพิมพ์รายใหญ่ฐานฝ่าฝืนกฎหมายป้องกันการผูกขาด

Exploitation in the Academic Publishing Industry: The Case of a Scholar Suing
Major Publishers for Violating Antitrust Laws

สุวลักษณ์ ชันธุ์ปรีक्षा*

อาจารย์ประจำสาขาวิชากฎหมายแพ่งและธุรกิจ

สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

333 หมู่ 1 ตำบลท่าสุต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100

อีเมล: suwalak.kha@mfu.ac.th

Suwalak Khanpruksa

Lecturer in Civil and Business Law

School of Law, Mae Fah Luang University

333 Moo 1, Thasudh, Chinag-Rai, Thailand, 57100

Email: suwalak.kha@mfu.ac.th

วันที่รับบทความ 6 ตุลาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 9 พฤศจิกายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ 10 พฤศจิกายน 2568

* นิติศาสตรบัณฑิต สาขากฎหมายพาณิชย์และธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
กฎหมายเอกชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยนาโกย่า ประเทศ
ญี่ปุ่น; อยู่ในระหว่างเขียนวิทยานิพนธ์ในหลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขากฎหมายเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยนาโกย่า
ประเทศญี่ปุ่น

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาปัญหาการเอาไรต์เอาเปรียบในอุตสาหกรรมการพิมพ์วารสารวิชาการระดับนานาชาติ โดยเฉพาะพฤติกรรมของสำนักพิมพ์รายใหญ่ที่เก็บค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์และค่าสมาชิกราคาแพงจนเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงองค์ความรู้ทางวิชาการ กรณีที่ศึกษาคือคดี Uddin v. Elsevier, B.V. et al. ซึ่งนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียได้ยื่นฟ้องสำนักพิมพ์ยักษ์ใหญ่ 6 ราย ฐานฝ่าฝืนกฎหมายป้องกันการผูกขาด โดยมีข้อกล่าวหาสำคัญเกี่ยวกับ “การใช้แรงงานตรวจสอบบทความโดยไม่จ่ายค่าตอบแทน” (Unpaid Peer Review Rule) “การส่งต้นฉบับได้เพียงครั้งเดียว” (Single Submission Rule) และ “การปิดกั้นการเผยแพร่ผลงานก่อนตีพิมพ์” (Gag Rule) ซึ่งถือเป็นการจำกัดการแข่งขันและสร้างผลประโยชน์ให้แก่สำนักพิมพ์เพียงฝ่ายเดียว เมื่อเปรียบเทียบกับบริบทของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ของประเทศไทย พฤติกรรมดังกล่าวเข้าข่ายการตกลงร่วมกันผูกขาด ลด และจำกัดการแข่งขันตามมาตรา 54 ที่ถือว่าผิดกฎหมายโดยตัวมันเอง (*illegal per se*) ผลของคดีนี้จึงมีนัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิรูปอุตสาหกรรมการพิมพ์วิชาการระดับโลกและอาจส่งผลต่อการลดภาระค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์ผลงานของนักวิชาการในอนาคต

คำสำคัญ: กฎหมายป้องกันการผูกขาด; กฎหมายการแข่งขันทางการค้า; การตกลงร่วมกันผูกขาด ลด และจำกัดการแข่งขัน; คดี Uddin v. Elsevier, B.V. et al.

Abstract

This article examines the problem of exploitation in the international academic publishing industry, focusing on the practices of major publishers who impose high publication fees and subscription charges, thereby restricting access to scholarly knowledge. A key case study in this paper is *Uddin v. Elsevier, B.V. et al.*, in which a scholar from the University of California filed a lawsuit against six leading publishers for violating antitrust laws. The central allegations incorporate the “Unpaid Peer Review Rule,” whereby reviewers receive no compensation; the “Single Submission Rule,” allowing only one submission at a time; and the “Gag Rule,” which prevents academic authors from sharing or disseminating their work before publication. Those giant publishers have been criticized for disproportionately benefiting from these practices, which may restrict competition. When considering a comparative aspect under Thailand’s Trade Competition Act B.E. 2560 (2017), such conduct may constitute cartel agreements that restrain competition under Section 54, which are deemed *illegal per se*. The outcome of this case holds important implications for reforming the global academic publishing industry and may lead to reducing the financial burden of publication on scholars in the future.

Keywords: Antitrust Law; Competition Law; Cartel; *Uddin v. Elsevier, B.V. et al.*

1. บทนำ

การตีพิมพ์บทความวิชาการในวารสารวิชาการระดับนานาชาติอาจเป็นเงื่อนไขสำหรับการจบ การศึกษาระดับมหาบัณฑิตหรือดุษฎีบัณฑิต เป็นเงื่อนไขในการขอรับทุนวิจัย หรือเป็นเงื่อนไขในการขอ ตำแหน่งทางวิชาการ แต่การจะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับนานาชาตินั้น นอกจากกระบวนการพิจารณาที่ ยาวนานแล้ว ยังมีค่าใช้จ่ายที่สูงมาก โดยเฉพาะการตีพิมพ์ในรูปแบบที่สามารถเข้าถึงได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย (Open Access) ที่ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้จ่ายค่าตีพิมพ์ (Article Processing Charge: APC) ส่วนผู้อ่าน สามารถเข้าถึงบทความได้ฟรีโดยไม่ต้องจ่ายค่าบริการสมาชิก (Subscription Fee) มีรายงานการศึกษาพบว่า ค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์บทความ (APC) ที่เรียกเก็บจากผู้เขียนโดยสำนักพิมพ์วารสารวิชาการขนาดใหญ่ของ โลกระหว่างปี ค.ศ. 2019-2023 เป็นเงินรวมกันถึง 8,968 พันล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งขาดความโปร่งใส ในการเรียกเก็บและการตรวจสอบ

¹ มีการวิพากษ์วิจารณ์ว่าในกระบวนการการตีพิมพ์บทความวิชาการ สำนักพิมพ์เป็นผู้ได้รับ ผลประโยชน์สูงสุด ในขณะที่นักวิชาการทำงานแทบทุกอย่างในการผลิตบทความให้นักพิมพ์ ทั้งทำการวิจัย เขียนบทความ แก้ไขบทความ ตรวจสอบคุณภาพบทความ โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ เลย นอกจากนี้ สำนักพิมพ์พิมพ์จะไม่จ่ายค่าตอบแทนแก่นักวิชาการแล้ว ยังได้ประโยชน์จากการนำวารสารหรือบทความ เหล่านั้นไปขายให้กับมหาวิทยาลัยหรือสถาบันที่อาจเป็นผู้ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยที่ได้ตีพิมพ์นั้น ๆ ในขณะเดียวกัน มหาวิทยาลัยก็จำเป็นต้องเข้าถึงวารสารวิชาการเพราะนั่นคือช่องทางหลักในการเข้าถึง งานวิจัยหรือองค์ความรู้ใหม่ ๆ แต่ค่าใช้จ่ายในการสมัครสมาชิกวารสารเหล่านี้แพงจนบางมหาวิทยาลัยแทบไม่ สามารถแบกรับได้ ผลที่ตามมาคือ นักวิชาการจำนวนมากถูกปิดกั้นด้วยกำแพงการชำระเงิน ทำให้ไม่สามารถ เข้าถึงข้อมูลที่ต้องการ หากมหาวิทยาลัยไม่ได้สมัครสมาชิกวารสารหลัก ๆ การดาวน์โหลดบทความด้าน ปรัชญาหรือการเมืองเองหนึ่งบทความอาจต้องจ่ายเงินเริ่มต้นที่ประมาณ 1,300-1,700 บาท² ในขณะที่ผู้เขียน บทความต้องเสียค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์สำหรับวารสารแบบที่สามารถเข้าถึงได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย (Open Access) ประมาณ 49,000-97,000 บาท แต่สำหรับวารสารแบบดั้งเดิมที่อิงระบบการบอกรับเป็นสมาชิก ค่าใช้จ่ายอาจสูงถึง 194,000 บาท³ ในมุมมองของนักวิชาการและมหาวิทยาลัย การผูกขาดเชิงพาณิชย์ ในวงการการพิมพ์วารสารวิชาการกำลังสร้างความเสียหายอย่างมากเพราะงานวิชาการถูกปิดกั้นเนื่องมาจาก การมีค่าใช้จ่ายที่สูงเกินเอื้อม และการลงทุนลงแรงเพื่อผลิตบทความวิชาการถูกเอารัดเอาเปรียบจาก

---

¹ Eric Schares and others, *Estimating Global Article Processing Charges Paid to Six Publishers for Open Access 2019-2023* [Online], 30 September 2025. Source: <https://opusproject.eu/openscience-news/estimating-global-article-processing-charges-paid-to-six-publishers-for-open-access-2019-2023/>

² Arash Abizadeh, *Academic Journals Are a Lucrative Scam – And We’re Determined to Change That* [Online], 30 September 2025. Source: <https://www.theguardian.com/commentisfree/article/2024/jul/16/academic-journal-publishers-universities-price-subscriptions>

³ Martin Hagve, *The Money behind Academic Publishing* [Online], 1 October 2025. Source: <https://tidsskriftet.no/en/2020/08/kronikk/money-behind-academic-publishing>

สำนักพิมพ์เสมอมา จนมีข้อเท็จจริงปรากฏว่า นักวิจัยในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ฟ้องร้องทนายพิมพ์วิชาการยักษ์ใหญ่ว่าได้กระทำการร่วมกันอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาด (หรือกฎหมายการแข่งขันทางการค้า) ซึ่งจะได้อธิบายรายละเอียดต่อไปในบทความนี้

วารสารวิชาการฉบับแรกของโลกเป็นวารสารวิทยาศาสตร์ที่มีชื่อว่า “Philosophical Transactions of the Royal Society” ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1665 ในฐานะสิ่งพิมพ์ที่เปิดโอกาสให้นักวิทยาศาสตร์แบ่งปันผลงานของตนกับนักวิทยาศาสตร์คนอื่น ๆ⁴ “วารสารวิชาการ” ถือเป็นตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche Market) ของวงการสิ่งพิมพ์ ซึ่งบริหารโดยและจัดทำขึ้นเพื่อชุมชนนักวิจัย แต่แนวทางการบริหารและวัตถุประสงค์แรกเริ่มนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปเมื่อมีการขยายตัวของงานวิจัยควบคู่ไปกับการเข้ามาของผู้เล่นในตลาดอุตสาหกรรมพิมพ์เชิงพาณิชย์ ผนวกกับการเติบโตของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในทศวรรษ 1990 ซึ่งได้เปลี่ยนภูมิทัศน์การตีพิมพ์วารสารวิชาการให้กลายเป็นตลาดที่มีความกระจุกตัวสูงและมีการแข่งขันอย่างรุนแรง “เอลส์เวียร์ (Elsevier)” เป็นสำนักพิมพ์วารสารวิชาการที่เป็นผู้เล่นที่ใหญ่ที่สุดในธุรกิจนี้ โดยสำนักพิมพ์เอลส์เวียร์เผยแพร่วารสารวิชาการจำนวนประมาณ 3,000 ฉบับ และในปี ค.ศ. 2023 บริษัทแม่ของเอลส์เวียร์ คือ รีเล็กซ์ (Relx) อันมีที่ตั้งอยู่ที่เมืองลอนดอน ประเทศอังกฤษ มีกำไรประมาณ 1.8 พันล้านปอนด์สเตอร์ลิง อัตรากำไรของบริษัทรีเล็กซ์คิดเป็นประมาณ 40% ซึ่งเทียบได้กับบริษัทยักษ์ใหญ่ด้านเทคโนโลยีอย่างไมโครซอฟต์ (Microsoft) หรือกูเกิล (Google) ทั้งนี้ เอลส์เวียร์ และอีก 4 สำนักพิมพ์ ได้แก่ สปริงเกอร์ เนเจอร์ (Springer Nature) ไวลีย์ (Wiley) เสง (SAGE) และเทย์เลอร์ แอนด์ ฟรานซิส (Taylor & Francis) เป็นห้าสำนักพิมพ์วิชาการระดับโลกที่เป็นที่รู้จักในนาม “Big Five” และทั้งห้าบริษัทนี้ตีพิมพ์ผลงานวิจัยรวมกันเป็นจำนวนทั้งหมดประมาณ 50% ของวารสารวิชาการระดับนานาชาติ⁵ การที่สำนักพิมพ์เหล่านี้ดูเหมือนจะมีบทบาทเพียงเล็กน้อยในกระบวนการตีพิมพ์ เช่น การจัดการกองบรรณาธิการ การจัดรูปแบบต้นฉบับ และการเผยแพร่บทความ เป็นต้น แต่กลับได้รับผลกำไรมหาศาล ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาที่นักวิชาการกังวลเกี่ยวกับการถูกสำนักพิมพ์เอาเปรียบ และความไม่พอใจนี้บานปลายกลายเป็นความโกรธที่แสดงออกในรูปแบบของการประท้วง การไม่ต่อสัญญาที่เกี่ยวข้องกับสำนักพิมพ์ หรือแม้แต่การลาออกจากกองบรรณาธิการ⁶ โดยในบทความนี้จะกล่าวถึงความไม่พอใจต่อการเอาเปรียบในอุตสาหกรรมการพิมพ์วารสารวิชาการระดับ

---

⁴The Royal Society, **History of Scientific Journals** [Online], 9 November 2025. Source: <https://royalsociety.org/journals/publishing-activities/publishing350/>

⁵ Emilia C. Bell, **Karl Huang** and **Lucy Montgomery**, **Academic Publishing Is a Multibillion - Dollar Industry. It's Not Always Good for Science** [Online], 30 September 2025. Source: <https://theconversation.com/academic-publishing-is-a-multibillion-dollar-industry-its-not-always-good-for-science-250056>

⁶ Michael Williams, **Mo Xiao**, and **Yonghong An**, **High Prices and Market Power of Academic Publishing Reduce Article Citations** [Online], 1 October 2025. Source: <https://www.promarket.org/2024/04/24/high-prices-and-market-power-of-academic-publishing-reduce-article-citations/>

นานาชาติ คดี Uddin v. Elsevier, B.V. et al. และการตกลงร่วมกันผูกขาด ลด และจำกัดการแข่งขันในบริบทของกฎหมายการแข่งขันทางการค้าของประเทศไทย

2. ความไม่พอใจต่อการเอาเปรียบในอุตสาหกรรมการพิมพ์วารสารวิชาการระดับนานาชาติ

เนื่องจากมหาวิทยาลัยต้องจ่ายเงินเป็นจำนวนมากเพื่อเสียค่าสมาชิกรายปีเพื่อการเข้าถึงวารสารที่เก็บค่าบอกรับสมาชิก มหาวิทยาลัยที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณจึงต้องเลือกเพียงบางวารสารเท่านั้น ส่งผลให้นักศึกษาและนักวิชาการในสถาบันเหล่านั้นมีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลทางวิชาการหรืองานวิจัยใหม่ ๆ เป็นที่มาให้เกิดช่องทางการเข้าถึงบทความอย่างผิดกฎหมาย ช่องทางที่นักศึกษาและนักวิชาการรู้จักอย่างแพร่หลายคือเว็บไซต์ Sci-Hub ซึ่งผู้ก่อตั้งริเริ่มทำขึ้นด้วยความรู้สึกไม่ยุติธรรมจากระบบที่ถูกเอาเปรียบโดยสำนักพิมพ์ เว็บไซต์ Sci-Hub ก่อตั้งในปี ค.ศ. 2011 โดยนักประสาทวิทยาชาวคาซัคสถานชื่อ Alexandra Elbakyan เว็บไซต์มีหลักการทำงานโดยการหาช่องทางเข้าถึงฐานข้อมูลบทความของมหาวิทยาลัยทั่วโลกที่สมัครสมาชิกกับสำนักพิมพ์วารสารต่าง ๆ ไว้ แล้วดึงเอาเอกสารเหล่านั้นมาจัดเก็บรวบรวมไว้ที่เซิร์ฟเวอร์ของ Sci-Hub เป็นจำนวนนับล้านเรื่อง เพื่อให้บริการแก่ผู้ร้องขอบทความแบบไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ อยากรู้ก็ตาม เนื่องจากบทความวิชาการจำนวนมากที่เผยแพร่โดย Sci-Hub ฝ่าฝืนกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ทำให้สำนักพิมพ์เจ้าของลิขสิทธิ์และเครื่องหมายการค้า อาทิ สำนักพิมพ์เอลส์เวียร์ และ American Chemical Society (ACS) ดำเนินคดีฟ้องร้อง Sci-Hub ฐานละเมิดลิขสิทธิ์และเครื่องหมายการค้าจากการเผยแพร่บทความวิชาการของสำนักพิมพ์สู่สาธารณะโดยไม่ได้รับอนุญาต และเรียกร้องค่าเสียหายรวมถึงร้องขอต่อศาลให้สั่งเสิร์ชเอนจิน (Search Engine) เว็บไซต์ตั้ง (Web Hosting) ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต (Internet Service Provider) ผู้ให้บริการรับจดโดเมนเนม (Domain Name Registrar) และผู้ใช้บริการจดโดเมนเนม (Domain Name Registry) หยุดอำนวยความสะดวกใด ๆ ในการเข้าถึงเว็บไซต์ Sci-Hub ที่ให้บริการการเข้าถึงบทความโดยผิดกฎหมาย⁷ แม้ Sci-Hub จะแพคดี แต่ได้รับความนิยมและการสนับสนุนจากนักศึกษาและนักวิชาการในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาและกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยและไม่พอใจรูปแบบการเผยแพร่องค์ความรู้ในรูปแบบเดิม ๆ ที่เป็นอยู่ ที่สำนักพิมพ์เป็นผู้ได้ประโยชน์และควบคุมระบบการตีพิมพ์บทความวิชาการอย่างเบ็ดเสร็จมาเป็นเวลานาน ถึงขั้นที่วารสารเนเจอร์ (Nature) ฉบับปลายเดือนธันวาคม ค.ศ. 2016 ได้ยกย่อง Alexandra Elbakyan ให้เป็น 1 ใน 10 นักวิทยาศาสตร์ที่มีบทบาทและสร้างผลงานที่สำคัญต่อโลกในปี ค.ศ. 2016⁸

⁷ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), ศาลสั่งเสิร์ชเอนจินและผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตขวาง Sci-Hub [ออนไลน์], 9 พฤศจิกายน 2568. แหล่งที่มา: https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/search-engines-block-scihub/

⁸ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), สำนักพิมพ์ Elsevier: ศาลตัดสินให้ชนะคดีละเมิดลิขสิทธิ์จาก Sci-Hub จำนวน 15 ล้านเหรียญสหรัฐ [ออนไลน์], 1 ตุลาคม 2568. แหล่งที่มา: https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/sci-hub/

การแสดงความไม่พอใจต่อการเอาเปรียบของสำนักพิมพ์ยังทำให้เกิดการต่อต้านและประท้วงสำนักพิมพ์เอลส์เวียร์ในกรณีการรณรงค์ “ต้นทุนแห่งความรู้” (“the Cost of Knowledge” Campaign) ซึ่งเริ่มต้นใน ค.ศ. 2012 โดยนักคณิตศาสตร์ชื่อดังชาวอังกฤษ Timothy Gowers ที่ประณามเอลส์เวียร์ว่ามีการพยายามจำกัดการแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างเสรี ตั้งราคาค่าสมัครสมาชิกสูงเกินควร และขายวารสารแบบรวมมาเป็นแพ็คเกจ (Bundle) ซึ่งอาจมีวารสารหลายฉบับที่ผู้สมัครสมาชิกไม่ต้องการ ผู้ร่วมลงนามในการรณรงค์ครั้งนี้ร่วมกันคว่ำบาตรสำนักพิมพ์เอลส์เวียร์ด้วยการไม่ทำหน้าที่ผู้ประเมินบทความ ไม่ตีพิมพ์ผลงานวิชาการ และยกเลิกหรือปฏิเสธไม่ทำงานในกองบรรณาธิการให้กับวารสารของสำนักพิมพ์เอลส์เวียร์⁹ นอกจากนี้สมาคมมหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทยเนเธอร์แลนด์ (The Association of Universities in the Netherlands: VSNU) ได้ร่วมกันคว่ำบาตรเอลส์เวียร์ในปี ค.ศ. 2015 โดยการขอให้บรรณาธิการวารสารในเครือเอลส์เวียร์ที่เป็นชาวต่างชาติลาออก ไม่นานหลังจากนั้น VSNU ก็สามารถบรรลุข้อตกลงกับสำนักพิมพ์เอลส์เวียร์ในการอนุญาตให้มหาวิทยาลัยในประเทศเนเธอร์แลนด์สามารถเข้าถึงบทความของนักวิชาการชาวต่างชาติที่ตีพิมพ์ในรูปแบบที่สามารถเข้าถึงได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย (Open Access) การรณรงค์ “ต้นทุนแห่งความรู้” ถือเป็นจุดเริ่มต้นในการทำให้งานวิจัยเข้าถึงได้และโปร่งใส¹⁰ ในประเทศสหรัฐอเมริกา ช่วงปลายปี ค.ศ. 2018 มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย (University of California) ที่มีวิทยาเขตถึง 10 แห่ง ตัดสินใจยกเลิกการบอกรับสมาชิกรายปีกับสำนักพิมพ์เอลส์เวียร์ โดยมหาวิทยาลัยมองว่าสำนักพิมพ์เอลส์เวียร์ ที่เป็นผู้เผยแพร่ผลงานวิชาการกว่า 18% ของงานวิจัยทั้งหมดจากมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่ผลิตงานวิจัยทางวิชาการจำนวนเกือบ 10% ของประเทศสหรัฐอเมริกา กำลังกอบโกยผลประโยชน์จากการผูกขาดองค์ความรู้ทางวิชาการ และเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความสูงเกินควร ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยไม่ประสงค์ให้องค์ความรู้ทางวิชาการถูกจำกัดอยู่ภายใต้ระบบการเสียค่าใช้จ่าย แต่ในปี ค.ศ. 2021 มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียและสำนักพิมพ์เอลส์เวียร์ได้บรรลุข้อตกลงร่วมกันและทำสัญญาฉบับใหม่ระยะเวลา 4 ปี ที่จะสนับสนุนให้งานวิจัยของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียที่ตีพิมพ์กับเอลส์เวียร์สามารถเข้าถึงได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยมหาวิทยาลัยประหยัดค่าใช้จ่ายประมาณ 7% จากสัญญาเดิม¹¹ อย่างไรก็ตามในวันที่ 12 กันยายน ค.ศ. 2024 ศาสตราจารย์ท่านหนึ่งจากมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ลอสแอนเจลิส (the University of California, Los Angeles: UCLA) ได้ยื่นคำร้องแบบกลุ่ม (Class-Action Complaint) ต่อสำนักพิมพ์รายใหญ่ 6 แห่ง โดยกล่าวหาว่านโยบายหลายประการของสำนักพิมพ์เหล่านั้นละเมิดกฎหมายต่อต้านการผูกขาด (Antitrust Law) และเป็นอุปสรรคต่อการวิจัยทางวิชาการ

⁹ Gert Storms, Pieter Moors and Tom Heyman, **On the Cost of Knowledge: Evaluating the Boycott against Elsevier**, *Frontiers in Research Metrics and Analytics*, Volume 1 Article 7 (October 2016), p. 1.

¹⁰ *Ibid.*, pp. 2-3.

¹¹ Michael Hiltzik, **UC Achieves Another Big Win in Its Long Battle with Major Scientific Publishers** [Online], 1 October 2025. Source: <https://www.latimes.com/business/story/2021-03-16/uc-wins-battle-with-elsevier>

3. คดี Uddin v. Elsevier, B.V. et al.¹²

เมื่อวันที่ 12 กันยายน ค.ศ. 2024 บริษัทกฎหมายแห่งหนึ่งในซานฟรานซิสโกได้ยื่นฟ้องคดีเกี่ยวกับกฎหมายต่อต้านการผูกขาดในนามของศาสตราจารย์ ดร.ลูชินา อุดดิน (Lucina Uddin) นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ลอสแอนเจลิส ต่อสำนักพิมพ์วิชาการรายใหญ่ 6 แห่ง และสมาคมการค้าที่เป็นตัวแทนของสำนักพิมพ์ ได้แก่ สำนักพิมพ์เอลส์เวียร์ (Elsevier) ไวลีย์ (Wiley) เสง (Sage) สปริงเกอร์ เนเจอร์ (Springer Nature) เทย์เลอร์ แอนด์ ฟรานซิส (Taylor & Francis) วอลเตอร์ส คลูเวอร์ (Wolters Kluwer) และสมาคมนานาชาติของผู้จัดพิมพ์ด้านวิทยาศาสตร์ เทคนิค และการแพทย์ (International Association of Scientific, Technical and Medical Publishers: STM) คดีนี้เป็นการยื่นดำเนินคดีแบบกลุ่มแทนกลุ่มบุคคลซึ่งถูกนิยามว่า “บุคคลธรรมดาทุกคนที่อาศัยอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งได้ทำการประเมินคุณภาพบทความในฐานเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ หรือได้ส่งต้นฉบับเพื่อการตีพิมพ์ไปยังวารสารที่มีการประเมินคุณภาพบทความโดยผู้ทรงคุณวุฒิของสำนักพิมพ์จำเลย ตั้งแต่วันที่ 12 กันยายน ค.ศ. 2020 จนถึงปัจจุบัน”¹³ โจทก์ได้กล่าวหาสำนักพิมพ์จำเลยว่าสมคบคิดกันเพื่อไม่จ่ายเงินจำนวนหลายพันล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐฯ โดยมีขอบด้วยกฎหมาย อันเป็นการละเมิดมาตรา 1 แห่งกฎหมาย The Sherman Act¹⁴ ซ้ำกล่าวหาว่ามีสาระสำคัญ 3 ประการ¹⁵ ได้แก่

1) “กฎการประเมินคุณภาพบทความในฐานเป็นผู้ทรงคุณวุฒิโดยไม่จ่ายค่าตอบแทน” (Unpaid Peer Review Rule) ซึ่งวารสารจำเลยมีนโยบายที่จะไม่ให้ค่าตอบแทนแก่ผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำการตรวจสอบบทความ กล่าวอีกนัยหนึ่ง สำนักพิมพ์จำเลยได้ตกลงกันที่จะกำหนดราคาการให้บริการประเมินตรวจสอบบทความโดยผู้ทรงคุณวุฒิให้เป็นศูนย์เหรียญดอลลาร์สหรัฐฯ นอกจากนี้ จำเลยยังตกลงร่วมกันที่จะบังคับให้นักวิชาการทำงานโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน โดยเชื่อมโยงการทำงานฟรีของนักวิชาการเข้ากับความสามารถในการตีพิมพ์ต้นฉบับในวารสารของจำเลย อาทิ การให้ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิเป็นส่วนลดค่าตีพิมพ์ ในโลกแห่งวิชาการมีคำกล่าวที่ว่า “เผยแพร่หรือสูญสลาย” (Publish or Perish) สำนักพิมพ์จำเลยจึงอาศัยความประจบประแจงนี้ถือเอา

---

¹² ดูรายละเอียดและความคืบหน้าของคดีได้ที่ <https://www.courtlistener.com/docket/69156717/uddin-v-elsevier-bv/>

¹³ Uddin v. Elsevier, B.V. (1:24-cv-06409), p. 34.

¹⁴ มาตรา 1 แห่งกฎหมาย The Sherman Act บัญญัติว่า “Every contract, combination in the form of trust or otherwise, or conspiracy, in restraint of trade or commerce among the several States, or with foreign nations, is hereby declared to be illegal. Every person who shall make any contract or engage in any combination or conspiracy hereby declared to be illegal shall be deemed guilty of a felony, and, on conviction thereof, shall be punished by fine not exceeding \$100,000,000 if a corporation, or, if any other person, \$1,000,000, or by imprisonment not exceeding 10 years, or by both said punishments, in the discretion of the court.”

¹⁵ Uddin v. Elsevier, B.V. (1:24-cv-06409), pp. 1-2.

อาชีพของนักวิชาการเป็นตัวประกัน เพื่อบังคับให้นักวิชาการใช้แรงงานทางสติปัญญาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายอะไรเลย

2) “กฎการส่งเพียงครั้งเดียว” (Single Submission Rule) ซึ่งนักวิจัยจะได้รับอนุญาตให้ส่งต้นฉบับไปยังวารสารเพียงฉบับเดียวเท่านั้นในระหว่างกระบวนการพิจารณา เว้นแต่วารสารนั้นจะปฏิเสธต้นฉบับดังกล่าว กฎการส่งเพียงครั้งเดียวนี้ส่งผลให้มีการลดการแข่งขันระหว่างสำนักพิมพ์จำเลยเป็นอย่างมาก และทำให้แรงจูงใจของจำเลยที่จะทำการตรวจสอบต้นฉบับอย่างรวดเร็วและตีพิมพ์งานวิจัยภายในกรอบเวลาที่ชัดเจนลดลงมากด้วยเช่นกัน กฎนี้ยังทำให้นักวิชาการเสียเปรียบในการเจรจาต่อรอง เพราะนักวิชาการจะไม่มีทางเลือกอื่นจากการที่มีเพียงวารสารเดียวที่เสนอโอกาสให้ตีพิมพ์บทความหนึ่งเรื่อง บริบทนี้ยังทำให้สำนักพิมพ์จำเลยสามารถกำหนดเงื่อนไขการตีพิมพ์ได้ตามอำเภอใจ

3) “กฎการปิดปาก” (Gag Rule) ซึ่งนักวิจัยจะไม่ได้รับอนุญาตให้เผยแพร่หรือหารือเกี่ยวกับต้นฉบับของตนหลังจากที่ได้ส่งไปยังวารสารในระหว่างกระบวนการพิจารณา จนกว่าวารสารจะตีพิมพ์ต้นฉบับนั้น ตั้งแต่ช่วงเวลาที่นักวิชาการส่งต้นฉบับเพื่อขอตีพิมพ์ สำนักพิมพ์จำเลยปฏิบัติราวกับว่างานวิจัยและความก้าวหน้าทางความรู้ที่ปรากฏในต้นฉบับเป็นทรัพย์สินของตน และจะเผยแพร่ได้ก็ต่อเมื่อสำนักพิมพ์จำเลยอนุญาตเท่านั้น นอกจากนี้ เมื่อจำเลยได้ตีพิมพ์บทความแล้ว มักจะบังคับให้นักวิชาการลงนามสละสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาทั้งหมดโดยไม่ให้ค่าตอบแทนใด ๆ ต้นฉบับเหล่านี้จึงกลายเป็นทรัพย์สินของสำนักพิมพ์แต่เพียงผู้เดียว และสำนักพิมพ์จำเลยยังสามารถเรียกเก็บค่าบริการเพื่อการเข้าถึงบทความนั้นในราคาสูงที่สุดเท่าที่ตลาดจะยอมรับได้

โจทก์ขอให้ศาลพิพากษาว่าการกระทำของจำเลยเป็นการร่วมกันทำข้อตกลงที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในการจำกัดการค้า อันเป็นการละเมิดมาตรา 1 แห่งกฎหมาย The Sherman Act ขอให้ศาลมีคำสั่งให้จำเลยยกเลิกข้อตกลงที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งเป็นข้อพิพาทในคดีนี้ และมีคำสั่งให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายเป็นสามเท่า อันเป็นค่าตอบแทนสำหรับการประเมินคุณภาพบทความในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิให้แก่สำนักพิมพ์จำเลยในอัตราค่าจ้างที่ถูกกดต่ำอย่างไม่เป็นธรรม¹⁶ ซึ่งมาตรา 1 แห่งกฎหมาย The Sherman Act กำหนดห้ามสัญญาข้อตกลง หรือการสมคบคิดใด ๆ ที่ส่งผลเป็นการจำกัดการค้า โดยการพิสูจนการฝ่าฝืนมาตรา 1 ต้องมีการพิสูจนสองประเด็นหลัก คือ หนึ่ง มีการตกลงร่วมกันทางธุรกิจบางอย่างเกิดขึ้นจริง และสอง ข้อตกลงร่วมกันนั้นเป็น “การจำกัดการค้า” (restraint of trade or commerce) ซึ่งก่อให้เกิดผลเสียต่อการแข่งขันโดยไม่มีเหตุอันควร การพิสูจนประเด็นที่สองว่าข้อตกลงใดเป็นการจำกัดการค้าหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการ

¹⁶ Ibid., p. 39.

แข่งขันโดยไม่มีเหตุอันควรหรือไม่¹⁷ ศาลแห่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้วางหลักการวิเคราะห์ไว้ 3 ประการ¹⁷ ดังนี้

1) การพิจารณาตาม "หลักการผิดกฎหมายโดยตัวมันเอง" (*illegal per se*) ใช้สำหรับข้อตกลงที่มีลักษณะเป็นปฏิปักษ์ต่อการแข่งขันอย่างชัดเจน เช่น ข้อตกลงกำหนดราคาสินค้าหรือบริการ การฮั้วประมูล หรือข้อตกลงแบ่งตลาด เป็นต้น ซึ่งในคดีนี้มีการกล่าวหาเกี่ยวกับการตกลงร่วมกันไม่จ่ายค่าตอบแทนสำหรับการประเมินคุณภาพบทความในฐานของผู้ทรงคุณวุฒิ อันเป็นการร่วมกันตกลงกำหนดราคาบริการให้เป็นศูนย์ ซึ่งหมายความว่าผู้ให้บริการไม่ได้รับค่าตอบแทนจากการทำงานเลย

2) การพิจารณาตาม "หลักแห่งเหตุผล" (The Rule of Reason) ซึ่งใช้กับคดีส่วนใหญ่ที่ฝ่าฝืนกฎหมายป้องกันการผูกขาดในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยประเมินผลกระทบเชิงส่งเสริมการแข่งขันของข้อตกลงเทียบกับผลกระทบที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการแข่งขัน โดยศาลจะห้ามการตกลงร่วมกันเฉพาะกรณีที่เกิดผลเสียต่อการแข่งขันมีมากกว่าผลประโยชน์

3) การพิจารณาระดับกลาง (Intermediate) หรือ การพิจารณาแบบรวดเร็ว (Quick-Look) ซึ่งใช้กับคดีจำนวนน้อยที่ข้อตกลงดูน่าสงสัยชัดเจน แต่ไม่ชัดเจนจนถึงขนาดเข้าข่ายกฎ "*illegal per se*"

ปัจจุบันคดีนี้ยังอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลแขวงแห่งประเทศสหรัฐอเมริกาประจำเขตตะวันออกของมลรัฐนิวยอร์ก (The U.S. District Court for the Eastern District of New York) นักวิชาการด้านกฎหมายป้องกันการผูกขาดในประเทศสหรัฐอเมริกาส่วนมากให้ความเห็นว่าผลลัพธ์ของคดีและหลักการวิเคราะห์ที่ศาลจะปรับใช้กับคดีนี้คาดเดาได้ยาก ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคดีแสดงถึงแนวปฏิบัติที่เป็นปัญหาและยังไม่ได้รับการแก้ไขในอุตสาหกรรมการตีพิมพ์วารสารวิชาการ ความซับซ้อนของคดีนี้เป็นการชี้ให้เห็นถึงช่องว่างกระบวนกรทำวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้และการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิชาการที่มุ่งก่อประโยชน์สาธารณะ กับแรงจูงใจทางการค้าที่จะแสวงหาผลกำไรสูงสุดของสำนักพิมพ์เชิงพาณิชย์ตามกลไกตลาดเสรี อย่างไรก็ตาม การแสวงหากำไรจนถึงขั้นมีพฤติกรรมทางธุรกิจที่ต่อต้านหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรมย่อมขัดแย้งกับความรับผิดชอบขั้นพื้นฐานต่อสังคม

4. การตกลงร่วมกันผูกขาด ลด และจำกัดการแข่งขันในบริบทของกฎหมายว่าด้วยการแข่งขันทางการค้าของประเทศไทย

พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 มุ่งควบคุมพฤติกรรมการแข่งขันทางธุรกิจ (Conduct Control) โดยการกำกับดูแลการใช้อำนาจเหนือตลาดโดยมิชอบ การตกลงร่วมกันผูกขาด ลด และ

---

¹⁷ Dave Hansen, *Antitrust Lawsuit Filed against Large Academic Publishers* [Online], 1 October 2025. Source: <https://www.authorsalliance.org/2024/09/17/antitrust-lawsuit-filed-against-large-academic-publishers/>

จำกัดการแข่งขัน การปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม และการตกลงร่วมกับผู้ประกอบการธุรกิจต่างประเทศโดยไม่มีเหตุสมควร นอกจากนี้ กฎหมายว่าด้วยการแข่งขันทางการค้าของประเทศไทยฉบับปัจจุบันยังมุ่งควบคุมโครงสร้างตลาด (Structure Control) โดยการกำกับดูแลการรวมธุรกิจ จากข้อเท็จจริงในคดี Uddin v. Elsevier, B.V. et al. หากพิจารณาในบริบทของกฎหมายไทยถือเป็นกรณีการตกลงร่วมกันผูกขาด ลด และจำกัดการแข่งขัน ซึ่งกฎหมายไทยแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ การตกลงร่วมกันที่ส่งผลกระทบต่อร้ายแรง (Hardcore Cartel) ตามมาตรา 54 และการตกลงร่วมกันที่ส่งผลกระทบต่อไม่ร้ายแรง (Non-Hardcore Cartel) ตามมาตรา 55 แห่งพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 การตกลงร่วมกันที่ส่งผลกระทบต่อร้ายแรง ตามมาตรา 54¹⁸ มุ่งใช้บังคับกับการตกลงร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจในแนวราบที่อยู่ในตลาดเดียวกัน (Horizontal Agreement)¹⁹ และเป็นพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายโดยไม่ต้องพิสูจน์ (per se Infringement) หมายถึง ผู้ประกอบการรายใดฝ่าฝืนข้อห้ามตามมาตรา 54 อันได้แก่ การร่วมกันกำหนดราคา (Price Fixing) การร่วมกันจำกัดปริมาณ (Quantity Limitation) การอ้วประมูล (Bid Rigging) และการร่วมกันแบ่งท้องที่ (Market Allocation) ถือว่ามีความผิดตามกฎหมายมาตรานี้โดยไม่ต้องคำนึงถึงค่าเสียหายตามที่เป็นจริง (Actual Damage) อำนาจตลาด (Market Power) หรือประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้น (Efficiency Gain)²⁰ ส่วนการตกลงร่วมกันที่ส่งผลกระทบต่อไม่ร้ายแรงตามมาตรา 55²¹ อาทิ การตกลงร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการที่มีคู่แข่ง

---

¹⁸ มาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ.2560 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ประกอบการใดร่วมกับผู้ประกอบการอื่นที่แข่งขันในตลาดเดียวกัน กระทำการใด ๆ อันเป็นการผูกขาด หรือลดการแข่งขัน หรือจำกัดการแข่งขันในตลาดนั้น ในลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(1) กำหนดราคาซื้อหรือราคาขายหรือเงื่อนไขทางการค้าใด ๆ ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม ที่ส่งผลกระทบต่อราคาสินค้าหรือบริการ

(2) จำกัดปริมาณของสินค้าหรือบริการที่ผู้ประกอบการแต่ละรายจะผลิต ซื้อ จำหน่าย หรือบริการตามที่ตกลงกัน

(3) กำหนดข้อตกลงหรือเงื่อนไขในลักษณะสมรู้กัน เพื่อให้ฝ่ายหนึ่งได้รับการประมูลหรือ ประกวดราคาสินค้าหรือบริการ หรือเพื่อมิให้ฝ่ายหนึ่งเข้าแข่งขันราคาในการประมูลหรือประกวดราคาสินค้า หรือบริการ

(4) กำหนดแบ่งท้องที่ที่ผู้ประกอบการแต่ละรายจะจำหน่าย หรือลดการจำหน่าย หรือซื้อสินค้า หรือบริการได้ในท้องที่นั้น หรือกำหนดผู้ซื้อหรือผู้ขายที่ผู้ประกอบการแต่ละรายจะจำหน่ายหรือ ซื้อสินค้าหรือบริการได้ โดยผู้ประกอบการอื่นจะไม่ซื้อหรือจำหน่ายหรือซื้อสินค้าหรือบริการนั้น...”

¹⁹ วิษณุ วงศ์สินศิริกุล, พ.ร.บ.การแข่งขันทางการค้า มาตรา 54 vs 55...ความเหมือนที่ต่าง [ออนไลน์], 1 ตุลาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://www.bangkokbiznews.com/business/business/1126810>

²⁰ พีรพัฒน์ โชคสุวัฒน์สกุล, ปัญหาของการบังคับใช้พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, 2565), หน้า 111.

²¹ มาตรา 55 แห่งพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ประกอบการใดร่วมกับผู้ประกอบการอื่นกระทำการใด ๆ อันเป็นการผูกขาด หรือลดการแข่งขัน หรือจำกัดการแข่งขันในตลาดใดตลาดหนึ่ง ในลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(1) กำหนดเงื่อนไขตามที่ระบุไว้ในมาตรา 54 (1) (2) หรือ (4) ระหว่างผู้ประกอบการที่มีคู่แข่งในตลาดเดียวกัน

(2) ลดคุณภาพของสินค้าหรือบริการให้ต่ำกว่าที่เคยผลิต จำหน่าย หรือให้บริการ

ชั้นในตลาดเดียวกัน การลดคุณภาพของสินค้าหรือบริการ การให้บุคคลเดียวเป็นผู้จำหน่ายสินค้าหรือให้บริการประเภทเดียวกัน พฤติกรรมความผิดภายใต้มาตรา 55 เหล่านี้ ต้องพิจารณาโดยใช้หลักแห่งเหตุผล (The Rule of Reason) โดยให้ผู้ต้องสงสัยในคดีชี้แจงและพิสูจน์ว่าไม่มีการจำกัดการแข่งขันเกิดขึ้น²² สิ่งที่เกิดขึ้นในคดีฟ้องร้องระหว่างนักวิชาการกับสำนักพิมพ์วารสารวิชาการรายใหญ่และทรงอิทธิพล 6 ราย ซึ่งโดยปกติย่อมเป็นคู่แข่งในตลาดเดียวกัน และมีการตีพิมพ์ผลงานวิชาการรวมกันเป็นจำนวนมากกว่า 50% ของวารสารวิชาการระดับนานาชาติ แต่กลับมีพฤติกรรมตกลงร่วมกันกำหนดราคาโดยการไม่จ่ายค่าบริการอันเป็นค่าตอบแทนการประเมินคุณภาพบทความให้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิ พฤติกรรมตกลงร่วมกันจำกัดการแข่งขันด้วยการกำหนดให้ส่งต้นฉบับไปยังวารสารได้เพียงฉบับเดียวเท่านั้นในระหว่างกระบวนการพิจารณา และพฤติกรรมตกลงร่วมกันจำกัดการแข่งขันด้วยการห้ามไม่ให้เผยแพร่หรือหารือเกี่ยวกับต้นฉบับหลังจากที่ได้ส่งไปยังวารสารและอยู่ในระหว่างกระบวนการพิจารณา หากพิจารณาตามกฎหมายแข่งขันทางการค้าของประเทศไทยย่อมเป็นการตกลงร่วมกันระหว่างคู่แข่งในตลาดเดียวกันที่ส่งผลกระทบต่อร้ายแรงตามมาตรา 54 ที่ต้องอาศัย "หลักการผิดกฎหมายโดยตัวมันเอง" (*illegal per se*) อันเป็นพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายโดยไม่ต้องพิสูจน์ ดังนั้น หากบังคับตามกฎหมายไทย การตกลงร่วมกันของสำนักพิมพ์รายใหญ่ทั้ง 6 ราย ย่อมเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560

อย่างไรก็ตาม ความผิดเกี่ยวกับการตกลงร่วมกันผูกขาด ลด และจำกัดการแข่งขัน ตามมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 นั้น ในทางปฏิบัติมักเกิดประเด็นปัญหาในเรื่องการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิด ทั้งในชั้นสืบสวนสอบสวนและชั้นพิจารณา เนื่องจากพยานหลักฐานโดยตรง (Direct Evidence) มักจะอยู่ในความครอบครองหรือความรู้เห็นของผู้ร่วมกระทำความผิดเป็นหลัก อีกทั้งความผิดดังกล่าวเป็นความผิดที่มีโทษอาญา ดังนั้น มาตรฐานการพิสูจน์จึงถูกกำหนดไว้สูงที่สุด กล่าวคือให้พิสูจน์จนปราศจากเหตุอันควรสงสัย (Proof Beyond Reasonable Doubt) ตามหลักกฎหมายมาตรา 227 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา²³ ซึ่งตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายรวมถึงแนวคำตัดสินของศาลฎีกาไทยนั้นวางหลักให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานนั้นโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดี หรือมีพยานหลักฐานอื่นมาสนับสนุน ตามหลักกฎหมายมาตรา 227/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ

---

(3) แต่งตั้งหรือมอบหมายให้บุคคลใดแต่ผู้เดียวเป็นผู้จำหน่ายสินค้าหรือให้บริการอย่างเดียวกัน หรือประเภทเดียวกัน

(4) กำหนดเงื่อนไขหรือวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการซื้อหรือการจำหน่ายสินค้าหรือการบริการเพื่อให้ปฏิบัติตามที่ตกลงกัน

(5) ความตกลงร่วมกันในลักษณะอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด”

²² พีรพัฒน์ โชคสุวัฒน์สกุล, ปัญหาของการบังคับใช้พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560, หน้า 112.

²³ มาตรา 227 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า “ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั้นน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่างพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย”

อาญา²⁴ อีกทั้งประเทศไทยขาดมาตรการลดหย่อนโทษ (Leniency Program) ซึ่งเป็นมาตรการสำคัญที่จะช่วยในการเสาะแสวงหาพยานหลักฐานโดยตรงในความผิดเกี่ยวกับการตกลงร่วมกันตามมาตรา 54²⁵

5. บทส่งท้าย

วารสารวิชาการในประเทศไทยมักจัดทำโดยสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานของรัฐ ไม่ได้มีสำนักพิมพ์วารสารวิชาการเชิงพาณิชย์ดังเช่นกรณีวารสารวิชาการนานาชาติ ซึ่งกระบวนการในการตีพิมพ์ในประเทศไทยมีทั้งส่วนที่เหมือนและส่วนที่ต่างกับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการนานาชาติ ส่วนที่เหมือนกันคือการกำหนดให้ส่งต้นฉบับไปยังวารสารได้เพียงฉบับเดียวเท่านั้นในระหว่างกระบวนการพิจารณา และการห้ามไม่ให้เผยแพร่ต้นฉบับหลังจากที่ได้ส่งไปยังวารสารและอยู่ในระหว่างกระบวนการพิจารณา ส่วนที่ต่างกันคือวารสารวิชาการในประเทศไทยส่วนมากมีค่าตอบแทนการประเมินคุณภาพบทความให้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิ และไม่มีค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงบทความวิชาการ ส่วนประเด็นค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์นั้นมีทั้งแบบที่มีและไม่มีค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ อย่างไรก็ตาม ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการในประเทศไทยไม่ได้สูงเกินควรดังเช่นกรณีการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการนานาชาติ ผลของคดี Uddin v. Elsevier, B.V. et al. เป็นประเด็นที่น่าติดตามอย่างยิ่งเนื่องจากคำพิพากษาในคดีนี้จะเป็นบรรทัดฐานต่อการปฏิรูปอุตสาหกรรมการพิมพ์วิชาการระดับโลก โดยเฉพาะในประเด็นค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการนานาชาติ ซึ่งหากสำนักพิมพ์รายใหญ่ทั้ง 6 รายแพ้คดี อาจส่งผลให้นักวิชาการทั่วโลกเสียค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์น้อยลง

---

²⁴ มาตรา 227/1 วรรคแรก แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า “ในการวินิจฉัยซึ่งนำพยานพยานบอกเล่า พยานชัดทอด พยานที่จำเลยไม่มีโอกาสถามค้าน หรือพยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่องประการอื่นอันอาจกระทบถึงความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น ศาลจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานนั้นโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดี หรือมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน...”

²⁵ เบญจวรรณ ตั้งสถาพรพันธุ์, สัมผัสคดีต่างประเทศ: การรับฟังพยานแวดล้อมในความผิดการตกลงร่วมกัน (Hardcore Cartels) ในบริบทของประเทศญี่ปุ่น อินโดนีเซีย และเกาหลีใต้, ดุลพาห, ปีที่ 67 เล่มที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2563), หน้า 164.

รายการอ้างอิง

- เบญจวรรณ ตั้งสถาพรพันธุ์, สัมผัสคดีต่างประเทศ: การรับฟังพยานแวดล้อมในความผิดการตกลงร่วมกัน (Hardcore Cartels) ในบริบทของประเทศญี่ปุ่น อินโดนีเซีย และเกาหลีใต้, ดุลพาห, ปีที่ 67 เล่มที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2563).
- พีรพัฒน์ โชคสุวัฒน์สกุล, ปัญหาของการบังคับใช้พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, 2565).
- วิษณุ วงศ์สินศิริกุล, พ.ร.บ.การแข่งขันทางการค้า มาตรา 54 vs 55...ความเหมือนที่ต่าง [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.bangkokbiznews.com/business/business/1126810>
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), ศาลสั่งเสิร์ชเอนจินและผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตขวาง Sci-Hub [ออนไลน์], 9 พฤศจิกายน 2568. แหล่งที่มา: https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/search-engines-block-scihub/
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), สำนักพิมพ์ Elsevier: ศาลตัดสินให้ชนะคดีละเมิดลิขสิทธิ์จาก Sci-Hub จำนวน 15 ล้านเหรียญสหรัฐ [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/sci-hub/
- Arash Abizadeh, **Academic Journals Are a Lucrative Scam – And We’re Determined to Change That** [Online], Source: <https://www.theguardian.com/commentisfree/article/2024/jul/16/academic-journal-publishers-universities-price-subscriptions>
- Dave Hansen, **Antitrust Lawsuit Filed against Large Academic Publishers** [Online], Source: <https://www.authorsalliance.org/2024/09/17/antitrust-lawsuit-filed-against-large-academic-publishers/>
- Emilia C. Bell, Karl Huang and Lucy Montgomery, **Academic Publishing Is a Multibillion - Dollar Industry. It’s Not Always Good for Science** [Online], Source: <https://theconversation.com/academic-publishing-is-a-multibillion-dollar-industry-its-not-always-good-for-science-250056>
- Eric Schares and others, **Estimating Global Article Processing Charges Paid to Six Publishers for Open Access 2019-2023** [Online], Source: <https://opusproject.eu/openscience-news/estimating-global-article-processing-charges-paid-to-six-publishers-for-open-access-2019-2023/>

- Gert Storms, Pieter Moors and Tom Heyman, **On the Cost of Knowledge: Evaluating the Boycott against Elsevier**, *Frontiers in Research Metrics and Analytics*, Volume 1 Article 7 (October 2016).

- Martin Hagve, **The Money behind Academic Publishing** [Online], Source: <https://tidsskriftet.no/en/2020/08/kronikk/money-behind-academic-publishing>

- Michael Hiltzik, **UC Achieves Another Big Win in Its Long Battle with Major Scientific Publishers** [Online], Source: <https://www.latimes.com/business/story/2021-03-16/uc-wins-battle-with-elsevier>.

- Michael Williams, Mo Xiao and Yonghong An, **High Prices and Market Power of Academic Publishing Reduce Article Citations** [Online], Source: <https://www.promarket.org/2024/04/24/high-prices-and-market-power-of-academic-publishing-reduce-article-citations/>

- The Royal Society, **History of Scientific Journals** [Online], 9 November 2025. Source: <https://royalsociety.org/journals/publishing-activities/publishing350/>